

АҰЫЛ ХОЖАЛЫҒЫНА ИТИБАРДЫ КҮШЕЙТЕЙИК

«ИНСОН ВА ҚОНУН»

КУШ — ЭДИЛЛИКТЕ

Газета 1998—жыл
1—сентябрден
шыға бастады.

31-МАРТ

1998 ЖЫЛ

№9 (54)

ШИЙШЕМБИ

сатыўда еркин баҳада

AIDAM

NIZAM

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАҰ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

1998-2000 ЖЫЛАДАРДАҒЫ ДӘУИРДЕ АҰЫЛ ХОЖАЛЫҒЫНДА ЭКОНОМИКАЛЫҚ РЕФОРМАЛАРДЫ ТЕРЕҢЛЕСТИРИҰ ХАҚҚЫНДА ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ПӘРМАНЫ

Аграрлық секторда экономикалық реформаластырыу процесслерин тереңлестиріу, аұылда аұыл хожалық кооперативлерин (Ширкетлер) дүзиу тийкарында меншик ийелериниң ҳақыйқый класын қәлиплестиріу, мүлклик хуқық хәм шаңарақлық кесип алып ислеу системасын енгизиу, топырақтың қунарлылығын арттырыу, жерлерден нәтийжели пайдаланыу хәм оларды қорғау, туқымгершилик селекциясын жақсылау бәсекеге түсе алатуғын аұыл хожалық өнимлерин жетилистириуді көбейтиу мақсетинде;

1. 1998—2000 жыллардағы дәуирде аұыл хожалығында экономикалық рефор-

маларды тереңлестиріу программасы мақулансын.

2. Аұыл хожалығында экономикалық реформаларды тереңлестиріудің көрсетилген программасының орынланыуын қадағалау бойынша республикалық комиссия дүзилсин.

Республикалық комиссия программаны орынлау барысының жуўмақларын ҳәр шерек сайын шығарып барсын хәм оның нәтийжелерин республика хуқыметине баян етсин.

3. Өзбекстан Республикасының Министрлер Кабинети бир ҳәттелик мүддет ишинде көрсетилген программаны әмелге асырыу бойынша илажлар ислеп шықсын хәм тастыйықласын.

4. Қарақалпақстан Республикасының Министрлер Кеңеси хәм ўәлаятлардың ҳәкимиятлары макроэкономика хәм статистика министрлиги менен қаржы министрлиги, республиканың аұыл хәм суў хожалық министрлиги басқа да мәндар министрликлер хәм мәкемелер менен бирликте еки ҳәпте мүддет ишинде аймақлар көлеминде программаның режелерин әмелге асырыу бойынша айқын илажлар ислеп шықсын хәм Өзбекстан Республикасының Министрлер Кабинетине усынылсын.

5. Былай деп белгиленсин. Министрликлердің хәм мәкемелердің басшылары, Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесиниң баслығы хәм

ўәлаятлардың ҳәкимлери 1998—2000 жыллардағы дәуирде аұыл хожалығында экономикалық реформаларды тереңлестиріу программасын орынлау ушын жеке жуўап береді.

6. Программаны орынлаудың барысы Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң мәжлислеринде шерек сайын қаралып барылсын.

7. Усы пәрманның орынланыуын қадағалау Өзбекстан Республикасының Бас министри У. Т. Султановқа жүкленсин.

Өзбекстан Республикасының
Президенти

И. КӘРИМОВ.

Ташкент қаласы, 1998-жыл, 18 март.

Бирлескен Миллетлер Шөлкеми 1995-2005 жылларды жер жүзилик «Инсан хуқықларының он жыллығы»—деп дағалаған еди. Бул инсаният тарийхында инсан хуқықлары дәуириниң басланғанын билдиреди.

Солай екен Ғәрезсизлик туўын бийик көтерип, өзлигин тиклеген халқымыздың, әсиресе әпиўайы мийнеткешлердің, жаслардың, ҳаял-қызлардың пикирлеу дәрежесиниң көтерилюи, дүньяда болып атырған ўақыяларға көз-қарасының өзгериуи, хуқықый саўатлылығының көтерилюи жүдө үлкен әҳмийетке ийе.

Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң киши мәжлислер залында Өзбекстанда жұмыс бастағанына бир аз ўақыт болған Германияның Конрад Аденауэр фонды тәрәпинен шөлкемлестирілген «Демократия хәм хуқықый мәмлекет» темасында семинар болып өтти. Өткерилген семинардың тийкаргы мақсети—жергиликли өзін-өзи басқарыу уйымлары яғный ҳәкимиятлар, басқарыу аппаратлары, хуқық қорғау уйымлары, журналистлер менен биргеликте халыққа өз хуқықын қорғау дәрежесинде түсиник алып барыу. Хәқыйқый демократиялық мәмлекет қурыу бағдарында республикамыздағы суд хәм хуқық қорғау уйымларының жұмысларын жеделлестиріу хәм демократияласты-

рыу, усы тараўда орын алып атырған кемшиликлерди сапластырыу, экономикалық реформаларды тереңлестиріу—булардың барлығын ғалаба хабар қуралларында сәўлелендириу, халыққа жеткеріу үлкен орын тутады. Семинар қатнасыўшылары мине усы мәселелер өтирапында пикирлести.

«Бизлер демократия хәм азатлық ның қәдемлер таслап баратырған жуўапкерли дәуирде жасап атырмыз. Усындай ўақытта халқымыздың хуқықый сана-сезимин арттырыу, олардың билимин көтериуде демократиялық мәмлекеттиң тийкаргы дереги болып есапланады»—деди семинарда қутлықлап сөйлеген Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң баслығы Тимур Камалов хәм ол семинар жұмысларына табыслар тиледи.

Конрад Аденауэр фондының аймалық ўәкили Вольфганг Шрайбер өзиниң жергиликли халық пенен ислесиуи, гүзетийлер хәм келешекте исленежақ жу-

мыслары хәққында кең түрде түсиник берди. Сондай-ақ ол бул жерде тек экология хәм хуқық билимлери ғана емес, ал жақын күнлерде ҳаял-қызлар машқалалары менен шугылланыу, жәмийетимиздің тийкаргы бөлегин қурайтуғын жаслар менен бирге ислесиу, олар менен түсиндириу хәм бир-бирин қоллап-қуўатлау нийети бар екенлигин билдирди.

Семинарда Өзбекстан Республикасы журналистлерди қайта таярлау халық аралық орайының директоры ўазыйпасын атқарыўшы Г. Бабажанова сөзге шығып хуқықый билимлерди кең халық массасына жеткеріуде ғалаба хабар қуралларының әҳмийети, сондай-ақ журналистлердің өзлериниң хуқықый саўатлығын хәм кәсиплик шеберлигин жетилистириудің әҳмийети хәққында өз пикирлерин ортаға таслады.

Өзбекстан Республикасы Конституциялық Суд Баслығы Б. Эпонов, Өзбекстан Республикасы Олий Мәжлиси инсан

хуқықлары мәселелери ўәкиллитиниң тәжирийбелери хәм қыйыншылықлары туўралы профессор С. Рашидова, Суд ҳәкимиятлығының ғәрезсизлигин тәминлеу хәққында Өзбекстан Республикасы Конституциялық судының судьясы, профессор Г. Абдумажитовлар семинар қатнасыўшыларына кең түсиниклер берди.

Сөзге шыққан Қарақалпақстан Республикасы прокуроры Х. Халимов, Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Судының баслығы П. Айтниязовлар бүгинги семинар өзиниң әҳмийети менен республикамызда белгили сәне болып қалатуғынлығына, сондай-ақ республикамызда усындай үлкен әнжуманлар өткерилип, басқа мәмлекет ўәкиллериниң қатнасыўында пикир-алмасыўлар, бир-биреўге жәрдем берип қоллап-қуўатлау мүмкиншиликлериниң туўылыуы бизиң мәдениятымыздың буннан былайда раўажланыуына жүдө үлкен жәрдемин тийгизеди, деп исеним билдирди.

Семинар қатнасыўшылары семинар шөлкемлестиріушлерине өзлериниң қызықтырғай көп санлы сораўларын берди. Сораў—жуўап, өз-ара пикирлесиу, кеңесиў атмосферасында өткерилген бул семинар жүдө қызықты хәм мазмунлы өтти.

(Қарақалпақстан мәлимлеме агентлиги).

Ж. Төлегенова 1957-жылы Россияның Астрахан қаласында туўылған. Нөкис Мәмлекетлик Университетиниң филология факультетин питкерип, мийнет жолын 1981-жылы Қарақалпақстан Республикасы Ишки ислер министрлигинде хатшы машинистка болып ислеуден бастады. Оқыўын тамамлағаннан соң офицерлик лаўазымында ислеген, ол 1996—жылдан бастап Нөкис қалалық ишки ислер бөлиминиң жас өспиримлер менен ислесиу инспекциясында өз хызметин даўам етти.

Семьялы, үш баланың анасы. Ж. Төлегенованы өз кәсиплеслери оның жәмәәт арасында, жақсы минез-қулыққа ийе болған милиционер ҳаял екенин айттып мақтаныш етеди.

Сүүретке түсирген П. МАТЖАНОВ.

Бүгинги санда

2—3—БЕТЛЕРДЕ

«НЫЗАМ АЛДЫНДА ХӘММЕ ТЕҢ»

Өзбекстан Республикасы Бас прокуроры, I Дәрежели мәмлекетлик әдиллик кеңесшиси Бүритош МУСТАФАЕВ пенен сәўбет.

4—БЕТТЕ.

«ИСБИЛЕРМЕН ӨЗ ИСИНЕ ПУХТА БОЛСА»...

Жеке исбилерменлик пенен шугылланыўшы пуқаралардың жұмысларында ушырасатуғын қәте-кемшиликлерге сын көз-қарас.

Қарақалпақстан Республикасы Ишки ислер министрлигиниң спорт жаңалықлары.

ЕЛИҢ СЕНИ ЕСКЕ АЛАДЫ

Мархум Т. Құрбанбаевтың ярым әсирлик тойы күнинне ядгарлық.

Хуқуқий давлат қуриш, қонун устуворлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишдаги вазифалар нималардан иборат? Коррупцияга, порахўрлик, суйистеъмомчиликка қарши курашда ва бу иллатларнинг олдини олиш борасида прокуратура қандай ишларни амалга оширмоқда?

Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 25 февралда бўлиб ўтган 1997 йилда иқтисодий ислохотларни амалга ошириш якунлари ҳамда Ўзбекистон иқтисодиётини 1998 йилда ислох қилишнинг устувор йўналишларига бағишланган мажлисида юртбошимиз жамиятимизнинг маънавий-ахлоқий нуфузига катта зарар етказётган энг хавфли иллат коррупция эканлигини таъкидлаб, иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар уруғи кўпайиб бораётганлиги, ушбу жиноятни содир этишда маъсул ходимлар ҳам иштирок этаётганлигини афсус билан айтиб ўтди. Қабул қилинган директив ва меъёрий ҳужжатларга алоҳида эътибор берилиши лозимлиги таъкидланди. Қисқаси, у ерда кўтарилган масалалар, қўйилган вазифаларни амалга оширишда нима ишлар қилинайти? Ушбу суҳбатда шу қабил саволлар ва муаммолар ҳақида гап боради.

— Бўриш ака! Авалло инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишда прокуратура ходимлари амалга ошираётган ишларни сўрамоқчи эдим. Яъни прокурорларнинг протестлари билан ўтган йилда қанча фуқаронинг ҳуқуқи тикланди?

— Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 15-моддасига биноан прокуратура идоралари фаолияти «...Конституция ва қонунларнинг устуворлигини сўзсиз тан олиш» асосида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилишини назорат қилишга йўналтирилган, деб ҳисоблайман. Қолаверса, Ўзбекистон Республикасининг «Прокуратура тўғрисида»ги Қонунида қайд этилганидек (3-модда), прокуратура фаолиятининг асосий йўналишларидан биринчиси «инсон ва фуқароларнинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, шахсий ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилишнинг таъминлашга қаратилган қонунларнинг аниқ ва бир хилда ижро этилиши устидан назорат олиб бориш»ни ташкил этиш акс эттирилган. Ўз навбатида бу йўналишда прокурорлик назоратини олиб бориш Конституцияимизнинг 13-моддасидаги инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланади деган талабдан келиб чиққан ҳолда давлатимизда яшовчи ҳар бир инсоннинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳаттоликка йўл қўймаслигини таъминлашни тақозо этади. Номини тилга олинган Қонуннинг 3-моддасида прокуратура фаолиятининг асосий йўналишлари еттига деб санаб ўтилган. Хуллас, прокуратура идораларининг барча соҳаларидаги фаолияти инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, ҳар қандай қонун бузарликларининг олдини олиш ва ноқонунийларини бартараф этишни ўзида мужассамлаштиради.

Жамиятда инсон ҳуқуқларига нисбатан юз берган туб ўзгариш олий қадрият, деб тан олиниб, уларнинг жамиятдаги сўзсиз устуворлиги конституциявий нормаларда мустаҳкамланиши прокуратура идоралари олдида муҳим ва кенг қамровли вазифалар қўйди.

Инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган қонунларнинг таъминланишини назорат қилиш прокуратура идораларининг диққат марказига олиниб, прокурор назоратининг устувор йўналиши деб топилди.

Ҳар бир қонунсиз ҳибса олиш, асоссиз жиноий жавобгарликка тортиш фактларига нисбатан муросасизлик муҳитини яратиб мақсадида республика прокуратурасида 1996 йил 20 сентябрда 25-сонли «Фуқароларни ушлаш, ҳибса олиш ва жиноий жавобгарликка тортишда уларнинг конституциявий ҳуқуқларини таъминлаш юзасидан прокурорлик назоратини янада кучайтириш ҳақида»ги махсус буйруқ қабул қилинган. Унга асосан фуқароларни гайриқонуний равишда ушлаш, ҳибса олиш ва жиноий жавобгарликка тортиш ҳоллари атрофлича ўрганилиб, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқлари бузилишига йўл қўйган айбдор шахсларнинг жавобгарлиги масаласини қонун доирасида қатъий ҳал этиш белгиланган.

Шунингдек, вилоят ва унга тенглаштирилган прокуратуралар ҳамда марказий маҳкамаларда шу масалани ўрганиш юзасидан махсус ишчи гуруҳлари тузилиб, улар томонидан фуқароларни ҳар бир қонунсиз жиноий жавобгарликка тортиш факти назоратга олиниб, ўрганилиб ва таҳлил этилиб, прокуратура идораларининг тезкор йиғилиши ва ҳайъат мажлислари муҳокамасига киритилади.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори, I Даражали давлат

Инсон манфаатлари йили деб эълон қилинган ўтган йилда фуқароларнинг жиноий ва бошқа таъовуслар натижасида бузилган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга ва тиклашга қаратилган талайгина ижобий ишлар амалга оширилди.

Ўтган йил давомида содир этилган жиноятлар 78 фоиз фож этилиб, фуқароларнинг ҳаёти, соғлиги, шаъни ва қадр-қиммати, мулки, ижтимоий ва шахсий ҳафсизлигига қарши турли жиноятларни содир этиб, зиён етказган шахслар судланди. Айбдорлар жазоланиб, жабрланганларнинг бузилган ҳуқуқлари имкони борича тикланди.

Прокурорларнинг кассация ва назорат тартибидagi протестлари билан қарийб 2.400 шахсга оид жиноят ишлари юзасидан қабул қилинган гайриқонуний, асоссиз ва адолатсиз суд қарорлари бекор қилинди ва ўзгартирилди. Жиноят процессига жалб қилинган шахсларнинг ҳуқуқлари бузилганлиги ва дастлабки тергов жараёнида йўл қўйилган хато ва камчиликларни бартараф этиш учун қарийб 100 нафар шахсга оид жиноят ишлари қўшимча тергов ўтказиш учун юборилди. Прокурорларнинг ташаббуси билан 1.100 дан зиёд шахсга нисбатан тайинланган жазо адолатсизлиги туфайли ўзгартирилди. Шундан 632 шахсга нисбатан тайинланган жазо содир этилган жиноятни ижтимоий ҳафсизлиги даражаси ва судланганнинг шахсига номувофиқлиги, оғирлиги сабабли ўзгартирилди. Уларга нисбатан тайинланган жазо камайтирилди, 8 шахсга нисбатан суд қарорлари бекор қилиниб, улар оқланди.

Фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонун билан қўриқланадиган, манфаатлари ҳимоя қилинишининг аҳволи прокуратура томонидан ўрганилди. Фикрлар умумлаштирилиб, республика ҳуқуқни муҳофаза этувчи идоралари Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 1997 йил 17 апрелдаги мажлиси муҳокамасига киритилди.

Мувофиқлаштирувчи кенгаш мажлисида нафақат фуқароларни жиноий жавобгарликка тортиш, балки уларнинг қондалик ҳаёт, меҳнат, уй-жой, тиббий ёрдам, билим олиш, ижтимоий ҳимояланиш билан боғлиқ ва бошқа ҳуқуқлари таъминланишининг аҳволи ўрганилди. Мавжуд ҳато, нуқсон ва камчиликларни бартараф этишга қаратилган муайян чора-тадбирлар белгиланди.

Қонунларимизда белгилаб қўйилганидек, фуқароларни ишга қайта тиклаш, турар жойларидан бошқа турар жой бермасдан кўчириш, турар жойга бўлган ҳуқуқини йўқотган деб топиш, мулкни рўйхатдан чиқариш, фуқароларни ўлган бедарак йўқолган, ҳуқуқий лаёқатини йўқотган деб топиш, мансабдор шахсларнинг гайриқонуний хатти-ҳаракатлари устидан берилган аризалар, волга етмаган болалар билан боғлиқ фуқаролик ишлари судларда кўрилишида прокурор иштирок этиши шартдир.

Ўтган йилда судлар томонидан 2763 та бундай алоҳида тоифадаги ишлар кўрилган бўлиб, буларнинг 2768 таси, ёки 99,8 фоизда прокурорларнинг иштироки таъминланган.

Жами бўлиб судлар томонидан 45079 та фуқаролик ишлари кўрилган. Шундан 98,8 фоиз суд қарорлари прокурорларнинг судда берган хулосалари асосида қабул қилинган.

Ноқонуний ва асосланган бўлмаган 533 суд қарорлари прокурорларнинг кассация тартибидagi протестлари асосида қонунга мувофиқлаштирилган ва фуқароларнинг бузилган ҳуқуқ ва эркинликлари тикланган.

Фуқароларнинг қонуний кучга кирган суд қарорларидан норози бўлиб берган аризалар асосида 4347 та фуқаролик ишлари назорат тартибида ўрганилди. Уларнинг 526 таси юзасидан судлар томонидан асоссиз ва қонунга хилоф қарорлар қабул қилинган аниқланди. Прокурорларнинг назорат тартибидagi протестлари асосида фуқароларнинг бузилган ҳуқуқ ва манфаатлари тикланган.

Жумладан, фуқаро К. Аразовнинг Нукус шаҳар таксопаркига нисбатан ишга қайта тиклаш ва мажбурий бекор юрган вақти учун иш ҳақи ундириш ҳақидаги даъво аризасини олайлик. У Нукус шаҳар судининг 1996 йил 12 июлдаги ҳал қилув қарори ва Қорақалпоғистон Республикаси Олий судининг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 1996 йил 28 августдаги ажрими билан рад қилинган.

К. Аразовнинг аризасини прокуратура ўрганганда фуқаролик ишчи юзасидан қонунга хилоф ҳал қилув қарори ва ажрим қабул қилинган аниқланган. Мазкур иш юзасидан республика прокуратурасининг Ўзбекистон Республикаси Олий судининг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатига назорат тартибида келтирган протести кўрилиб, қаноатлантирилган ва фуқаро К. Аразовнинг бузилган ҳуқуқлари тикланган.

Шунингдек, Самарқанд вилоят судининг 1997 йил 11 февралдаги ҳал қилув қарори билан фуқаро Г. Говуровнинг жавобгар Н. Муҳаммадиевга нисбатан уйдан мажбурий чиқариш ҳақидаги даъвоси қаноатлантирилган.

Самарқанд вилоят прокурорининг кассация тартибидagi протести асосида иш Ўзбекистон Республикаси Олий судининг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатига 1997 7 июлда кўрилиб, суднинг қонунга хилоф ҳал қилув қарори бекор қилинган. Иш янгитдан бошқа суд таркибида кўриш учун юборилган. Фуқаро Муҳаммадиевнинг суд томонидан бузилган ҳуқуқ ва манфаатлари эса тикланган.

— Қабул қилинган янги-янги қонунларни чуқур ўрганиш, маъзани чақишда, афсуски, камчиликлар учради. Қонунларни ҳаётга тадбиқ этишда оддий фуқаро нари турсин, ҳокимлар, идора раҳбарлариям чалкашликларга йўл қўймоқдалар. Демокриманки, гайриқонуний қарор, буйруқлар чиқариб айрим шахсларнинг ҳуқуқини поймол этаётганларга қўлланилган чоралар ҳақидаям тўхталсангиз.

— Қонунларимизнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан прокуратура органлари томонидан амалга оширилаётган назорат шуни кўрсатмоқдаки, ҳали ҳам айрим вилоят ва туманлар (шаҳарлар) ҳокимлари, ҳўжалик юритувчи субъектлар, бошқарув идоралари раҳбарлари томонидан, гайриқонуний қарорлар, буйруқлар ва бошқа ҳужжатлар чиқариламоқда. Фуқаролар, тадбиркорлар ва жамоаларнинг қонуний ҳуқуқлари поймол қилинишига йўл қўйилмоқда.

Ўтган йил давомида қонун устуворлиги таъминлаш борасида прокурорларнинг протестлари билан 8289 та гайриқонуний ҳужжатлар бекор қилинди.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Конституцияимизнинг 100-моддаси билан қонунийлик, ҳуқуқ-тартиб ва фуқароларнинг ҳафсизлигини таъминлаш вазифаси маҳаллий ҳокимият органларига юклатилган бўлса-да, айрим ҳокимликлар ушбу вазифани лозим даражада бажармасдан, гайриқонуний қарорлар чиқарилишига йўл қўймоқдалар.

Биргина ўтган йил давомида ҳокимларнинг 496 та, шундан вилоят ҳокимларининг 5 та ноқонуний қарорлари прокурорларнинг протестлари билан бекор қилинди. Жумладан, Сирдарё вилоят ҳокими ўз ваколатидан четга чиқиб, вилоят қишлоқ ва сув ҳўжалиги бошқармасининг бошлиғи Ж. Шариповни лавозимига тайинлаш ва унга ҳайфсан эълон қилиш тўғрисида ноқонуний қарор чиқарган. Ушбу қарор республика прокуратурасининг протести билан бекор қилинди.

Бахт шаҳар ҳокимининг 1997 йил 18 августдаги қарори билан фуқаро Г. Гофуров, Боев ўтган тўққизининг 1997 йил 4 октябрдаги қарорига биноан фуқаро У. Урушев деҳқон бозорлари акциядорлик жамиятлари раислари этиб тайинланганлар. Ушбу қарорлар «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 64, 65-моддалари, талабларига хилоф равишда чиқарилиб, акциядорларнинг қонуний ҳуқуқлари поймол қилини-

шига йўл қўйилганлиги учун прокурорларнинг протестлари асосида бекор қилинган.

Республика вазирликлари, қўмиталари ва бошқа муассаса раҳбарлари томонидан ҳам худди шундай қонун бузилишларига йўл қўйилиб, гайриқонуний ҳужжатлар чиқариламоқда.

Бундай ҳолатларга қабул қилинган янги қонунларни чуқур ўрганмаслик ҳамда Олий мажлисининг қонунларни кучга киритиш тўғрисидаги қарорларидаги вазирликлар, муассасаларнинг норматив ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш ва янги қонунга мувофиқлаштиришга оид топшириқларини тўлиқ еки умуман бажармаслик сабаб бўлмоқда.

Мисол учун, «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонун 1996 йил 26 апрель кунини қабул қилинган эди. Уни амалга киритиш тартиби ҳақидаги Олий Мажлисининг қарорида барча вазирликлар ва идораларнинг ушбу Қонунга зид бўлган норматив ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш ва мазкур қонунга мувофиқлаштириш тўғрисида кўрсатилган «Ўзбекбирлашув» раҳбарияти томонидан бажарилмаган ва Низомига тегишли ўзгартиришлар киритилмаган.

Фақатгина республика прокуратурасининг 1997 йил 3 октябрдаги протестига асосан Низом банкларини юқорида қайд этилган қонунга мувофиқлаштириш масаласи матлубот кооперацияси вакиллари-нинг навбатдаги қурултойи кун тартибига киритилган.

«Баққолик» республика акциядорлик бирлашмасининг 1994 йил 1 июнь кунини тасдиқланган Низомининг 5,15 бандида таъсисчи акциядорлик жамиятларининг бошқарув раислари, уларнинг ўринбосарлари ҳамда бош ҳисобчиларини тасдиқлаш, бирлашма бошқарувининг ваколат доирасига кирази, деб белгиланган.

Мазкур Низомнинг ушбу банд «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 65-моддаси талабларига хилоф бўлганлиги, яъни жамиятнинг фаолиятига асоссиз аралашувга йўл қўйилганлиги сабабли прокуратура протестига асосан бекор қилинди.

Худди шундай, «Ўзбеккино» давлат акциядорлик компанияси Низомининг ҳам ноқонуний бандлари протест асосида бекор қилинди.

Юқорида қайд этилган идораларнинг Низомлари Адлия вазирлигида рўйхатдан ўтган бўлиб, мазкур қонунбузарликлар ўз вақтида вазирлик томонидан бартараф этилмаган.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг «Акциз марказлари билан марказланмаган тамаки маҳсулотлари ва спиртли ичимликларни мусодара қилиш ва сотиш тартиби тўғрисида»ги 1997 йил 1 июлдаги Низами 1997 йил 4 июлда Адлия вазирлигида рўйхатга олинган бўлиб унинг айрим бандлари Ўзбекистон Республикаси Матмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг талабларини зид бўлганлиги туфайли прокуратура протестига асосан бекор қилиниб қонунга мослаштирилди.

«Ўзхимфарм» очиқ турдаги» акциядорлик жамияти раисининг 1996 йил 18 ноябрдаги буйруғи билан, В. Бузовага ёниги-мойлаш материалларини сақлаш қондалари бузилишига йўл қўйганлиги учун Меҳнат кодексининг 181-моддасида назарда тутилмаган интизомий жазо, «қаттиқ ҳайфсан» эълон қилинган. Унинг меҳнат ҳуқуқлари бузилган.

Худди шундай «Ўзгрокимётаъминот» давлат акциядорлик бирлашмаси раисининг 1997 йил 27 ноябрдаги 59-сонли буйруғи билан Бухоро, Жиззах, Сирдарё ва Сурхондарё вилоятлари «Агрокимётаъминот» бирлашмалари раислари Б. Баҳромов Э. Шерматов, Т. Сапаров ва И. Латиповларга нисбатан ўз хизмат вазифаларига масъулиятсизлик билан қараганликлари учун Меҳнат кодексининг 181-моддасига зид равишда, қонунда кўрсатилмаган жазо, яъни «огоҳлантириш» эълон қилинган.

ҲАММА БАРОБАР

адлия маслаҳатчиси Бўритош МУСТАФОЕВ билан суҳбат

Юқорида кўрсатилган буйруқлар республика прокуратурасининг протестлари асосида бекор қилиниб, фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқлари тикланди. Ушбу ва бошқа бир қатор ҳолатлар айрим мансабдор раҳбарлар томонидан амалдаги қонунларни билмасликлари, уларнинг талабларини назар-писанд қилмасликлари шунингдек, халқ ҳўжалиги корхоналари ва ҳокимликлардаги ҳуқуқшунослар иш фаолияти ўта суст даражада ташкил этилганлигидан далолат беради.

Текширишларда назорат органлари фаолиятида ҳам кўплаб қонунсиз ҳужжатлар чиқариш ҳоллари тарқалиб кетганлиги аниқланди. 1997 йил давомида прокурорларнинг протестлари билан мазкур органларнинг 2036 та ғайриқонуний ҳужжатлари бекор қилинди.

Ушбу йўналишда назорат давом этмоқда.

— Дейлик, фуқаронинг ҳуқуқи бузилди. Ёки йўқ айб юкланиб, жазага тортилди. Ва охирида енгилроқ чора қўлланилди унга ўша одам ўзининг ҳақлигини, ҳуқуқ поймол этилганини билади-ю, лекин охиригача курашмайди. Нимага шундай?

— Фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқладиган манфаатларнинг бузилиши жамиятимизнинг турли соҳаларида, жумладан, меҳнат, оила ва бошқа фуқаролик ҳуқуқий муносабатларида вужудга келиши мумкин.

Агарда сиз фақатгина уларни асоссиз равишда жиноий жавобгарликка тортиш ҳоллари ҳам борлигини назарда тутаётган бўлсангиз, у ҳолда, «ўз ҳуқуқи поймол этилаётганлигини билган фуқаро охиригача курашмайди»,—деган яқуний фикрга келиш, менимча нотўғри.

Биз ҳуқуқий давлат қуриш йўлида бирмунча муваффақиятларга эришдик. Шулардан бири—давлатимиз фуқароларининг ўз конституциявий ҳуқуқларини аста-секинлик билан мукамал тушуниб ета бошлаганликларидир.

Ҳуқуқлари поймол этилаётганлиги ҳақида ва уни тиклашга сўраб прокуратурага мурожаат қилаётган талаблари қондирилишига эришган фуқаролар ҳақида кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Бундай мурожаатларнинг айрим-ларига ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ходимларининг эътиборсизлиги ёки ўз ҳуқуқлари бузилган фуқаронинг ариза билан мурожаат қилмаслиги—масаланинг иккинчи томонидир.

Шахснинг асоссиз равишда жиноий жавобгарликка тортилишига йўл қўйган, унинг аризасини эътиборсиз қолдирган ходим бизда қатъий жазоланади ва сиз айтганингиздек, ўша одам поймол бўлаётган ҳуқуқини тиклаш учун ҳаракатини тўхтатадими, йўқми, қатъи назар, унинг ҳуқуқлари тикланиб, ҳақиқат қарор топдирилади.

Ўз ҳуқуқлари бузилганлигини билгани ҳолда, уни тиклашга ҳаракат қилмаслик сабаби эса, бундай фуқароларнинг ўз ҳуқуқларини ҳали тўла тушуниб ета олмаганликларидир.

Баъзи ҳолларда айбсиз деб топилган ва реабилитация этилган шахс қонунга хилоф равишда ушлаб турилганлиги, қамоқда сақланганлиги, айбланувчи тариқасида иштирок этишга жалб қилинганлиги туфайли вазифасидан четлаштирилганлиги ёки тиббий муассасага жойлаштирилганлиги натижасида унга етказилган мулкий зарар ва маънавий зиёни бартараф этиш, бузилган ҳуқуқларини тиклаш муддати ва тартиби ҳақида реабилитация қилинган шахсга тушунтириш берилишига қарамай, фуқаролар бузилган ҳуқуқларини судда тиклашга эътиборсизлик билан қараш ҳоллари ҳам мавжуддир.

Бундай ҳолатлар ҳали айтганимдек, кўпроқ фуқароларнинг ҳуқуқий онги, маданияти, ўз ҳақ-ҳуқуқларини билишлари ва уларни мустақил равишда ҳимоя қилишлари билан боглиқ.

Бу борада инсон ҳуқуқларини кафолатловчи қонунларни кенг жамоатчилик орасида тушунтириш ва тарғиб қилиш ишлари жадаллаштирилиши, фуқароларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш бо-

расида амалга оширилаётган тадбирлар ҳақида оммавий ахборот воситаларида ёритиб борилиши ва Олий Мажлисининг IX сессиясида аҳоли ҳуқуқий маданиятини юксалтириш Дастурининг қабул қилиниши ўзининг ижобий маҳсулини беради, деб ўйлайман.

— «Биз коррупция билан кураш масаласига алоҳида эътибор қаратмоғимиз лозим» лиги бир неча маротаба таъкидланди. Бу хавфнинг олдини олиш, унинг кучайишига йўл қўймаслик учун нима қилиш керак, деб ўйлайсиз?

— Ўтиш даврида ҳар бир тараққий этган демократик давлат тузумини қўраётган жамият қатор муаммоларга дуч келади. Ислохотларнинг дастлабки босқичларида давлат ҳокимияти структурасига, шу жумладан, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари сафига бузуқ мафкуралар, ғаразғўй шахсларнинг кириб қолиши табиий. Сиз тўғри айтдингиз, бу масала бугун биринчи маротаба кўтарилган йўқ. Прокуратура тизимига турли йўллар билан кириб олиб, обрўимизга путур етказётган бундай «ҳам-касб» ларимиздан сафларимизни тозалашга катта аҳамият бериб келганмиз. Бунга мисоллар жуда кўп. Чунки халқимизда «Битта... бузоқ бутун подани бузади» деганидек...

Бу йўналишда амалга ошираётган ишларимизни мувофиқлаштириш мақсадида, ҳозирда прокуратура томонидан бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан ҳамкорликда «Коррупция ва уюшган жиноятчиликнинг бошқа кўринишларига қарши кураш чора-тадбирлари» дастури ишлаб чиқилмоқда. Шунинг ҳам таъкидлаш жоизки, прокуратура идоралари ходимлари томонидан содир этилган жиноятлар сони кескин камайган. Бу ҳолатларга умуман йўл қўйилмаслиги борасида маълум ишлар амалга ошириб келинмоқда.

Ҳақиқатдан ҳам биз коррупция билан кураш масаласига алоҳида эътибор қаратмоғимиз такрор ва такрор айтиб келинмоқдалар. Айниқса, коррупция билан курашиш жиноятчиликка қарши курашишдаги долзарб муаммолардан бири эканлиги ҳақида Президент И. Каримов 1998 йилнинг 25 февралда Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишда яна бир бор таъкидлаб ўтдилар. Ёдингизда бўлса И. Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт, қафолатлари» номли илмий-назарий ва амалий асарида жиноятчилик ва коррупциянинг Ўзбекистон давлати хавфсизлигига таҳдид солувчи омиллардан бири эканлиги таҳлил қилиниб, унинг сабаблари ҳақида батафсил тўхталинган. Коррупцияга қарши мurosасизлик билан қатъий курашиш лозимлиги ҳақида қатор ғоялар билдирилган.

Бизнингча, давлатда коррупция кучайишининг асосий сабабларидан бири ўтиш даврига хос ислохотларни амалга оширишда иқтисодий муаммоларни қонуний ҳал қилмасдан мансабдор шахсларнинг «моддий манфаатдор» ликка иштилоқи, жиноятга қўл уришлари оқибатида давлатда ҳокимият тизимини издан чиқаришга ҳаракат қилинаётганлигида намоён бўлмоқда. Яъни, бозор иқтисодиётига ўтиш даврининг қийинчиликларидан айрим шахслар ўзининг ғаразмақсадларига фойдаланишга уринмоқдалар. Жиноий йўл билан топилган пулларнинг «оқлаш», давлат идораларининг ходимларини пора эвазига ўз томонига олдириб олишга ҳаракат қилмоқдалар. «Хуфёна иқтисодиёт» га қарши ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари томонидан кескин чоралар кўрмаслик ҳолатлари ҳа-нузгача юз бермоқда. Айнан ушбу тоифадаги жиноят ишлари кам кўзга тилипти. Ваъзид аса ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига айрим фуқаролар томонидан ёрдам беришни хоҳламаслик ҳоллари ҳам учрамоқда.

Коррупция билан кураш нафақат ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг вазифаси, балки ҳар бир фуқаронинг бурчидир. Бу зўлмага қарши чиқиш учун кўрилатган қаттиқ чораларнинг ўзи етарли эмас. Авваломбор фуқароларнинг ҳуқуқий онини ошириш зарур. Шу билан бирга давлат хизматчиларини виж-

донийлиги, ҳалоллиги каби сифатлари бўйича танлаш ва жойлаштириш масаласида «Давлат хизмати тўғрисида» ги Қонуннинг қабул қилиниши ҳам алоҳида аҳамиятга эга.

Мамлакатимизда жиноятчиликка, айниқса, унинг уюшган турларига, коррупцияга қарши кураш борасида бир қатор чораларни амалга ошириш белгиланган. Шу борада ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари фаолиятини мувофиқлаштирувчи орган сифатида прокуратурага алоҳида масъулият юклатилган. Республика Президенти томонидан ҳам бир неча бор шунга эътибор қаратилган.

— Юқорида айтиб ўтилган йиғилишдаги йўлбошчимизнинг маърузаларида 13 нафар прокуратурв ходими жиноий жавобгарликка тортилгани факти айтиб ўтилди. Албатта, буни биз ҳам ачиниш билан таъкидлаяпмиз. Лекин масаланинг бошқа томони бор. Нега ўша нохушликлар содир этилди?

— Охириги икки йилда жами 13 нафар прокурор-тергов ходимлари жиноий жавобгарликка тортилганлиги ҳақиқат.

Бу нохуш ҳолатларни биз чуқур таҳлил қилганмиз. Уларнинг сабабига келсак, яна кадрларни танлаш ва тарбиялашдаги нуқсонларга бориб тақалади.

Кадрлар масаласига жиддий ёндошишни биз кеча ёки яқинда бошлаганимиз йўқ. Сафимизда виждонли, ҳалол прокурорлар жуда кўп. Лекин минг афсуски, қанчалик қатъий чоралар кўрмайлик, ёш, виждонли тоза кадрларни изламайлик, бошқа тизимлардаги каби бизда ҳам улар етишмаяпти. Асосан порахўрлиги учун жиноий жавобгарликка тортилган юқоридаги каби нопоқ, виждонсиз ходимлар учраб турибди.

Таъкидламоқчиманки, тизимимизга фақатгина тасодифан кириб қолган бу шахсларнинг аксарият қисмини биз ўзимиз аниқладик, барчасини ўзимиз жиноий жавобгарликка тордик. Бугунги кунга келиб, бу борада амалга оширган тадбирларимиз ижобий самарасини бера бошлади ва юқоридаги каби нохуш ҳолатлар кескин камайди. Аммо биз бу натижалар билан хотиржамликка берилишни ҳаёлимизга ҳам келтирганимиз йўқ.

Мен ўйлайманки, Президентимизнинг сиз ёдга олган мажлисда ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларига нисбатан айтган гаплари ҳар бир прокурор-тергов ходимининг онига етиб борди. Улар тўғри хулоса чиқариб оладилар.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари сафини тозалаш, уларни аттестациядан ўтказиш учун махсус инспекциялар тузиш зарурлиги ҳақидаги юртбошимизнинг шу мажлисда билдирган фикрлари амалга ошди. Прокуратура ходими деган юксак номга доғ туширувчи шахсларга нисбатан аёвсиз чора куришни давом эттирамиз.

Тўғри, айрим прокуратура ходимлари хизмат вазифасини сунистемол қилганликлари, шунингдек, бошқа ноҳўя хатти ҳаракатлар содир этганликлари учун жиноий жавобгарликка тортилганликлари аччиқ ҳақиқат. Улар қонунда белгиланган тартибда қаттиқ жазоландилар. Негаки, прокуратура ходими бўлиш ҳам шарафли, ҳам жуда масъулиятлидир. Бунинг ҳеч бир ходими эсдан чиқаришга ҳаққи йўқ.

Президентимиз таъкидлаганидек, «Кимки, ҳуқуқ-тартибот органларида ишлайман, қонунни истаганча оёқ-ти қилишим мумкин, мушугимни биров «пишт» дейламайди, деб ўйлаган бўлса, янглишади». Шу талабдан келиб чиққан ҳолда, ҳар бир ходимдан ўз хизмат вазифасини виждонан, намунали бажарилишини назорат қилиш кучайтирилмоқда. Улар томонидан йўл қўйилган ҳар бир хато ва камчилик, учун тегишли қатъий чоралар кўриш таъминланмоқда.

Кадрларни танлаш, тайинлаш ва тарбиялаш масаласининг ниҳоятда долзарб

эканлиги эътиборга олиниб, бу борада амалга оширилган ишлар таҳлил қилинди. Натижаси республика прокуратураси ҳайъат мажлисида муҳокама этилди ва йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш, бу ишни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари белгиланди.

Бир сўз билан айтганда, прокуратура идораларида касбига садоқатли, малакали, ахлоқан пок ходимлар меҳнат қилишга ҳақли.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда бундан кейин ҳам прокуратура идораларини нопок шахслардан тозалаш ишлари қатъийлик билан давом этириливеради.

— Сўнгги савол. Иқтисодиёт соҳасида содир этилаётган жиноятларнинг қупаниб бораётгани бунинг олдини олиш чорасини тезроқ ҳал этиш зарурати туғилганлигини кўрсатмайдими? Шу борада Сизнинг таклифингиз...

Иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар мамлакатимизда олдинги йилларда, эски тузумда ҳам кўп бўлган. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари бу жиноятларга қарши доимий кураш олиб бормоқда. Бу турдаги жиноятлар сони ошаётганлиги ҳақида хулосага келиш учун, улар тўғрисидаги статистик маълумотлар билангина чекланиб қолмаслик керак. Бу маълумотларга кўра ҳақиқатан ҳам улар ошган. Лекин рақамларга иқтисодий жиноятларнинг фақатгина сони бўйича эмас, балки ўтказилаётган текширишларнинг сифати яхшиланаётганлиги натижасида бундай турдаги жиноятларнинг аниқланаётганлиги ва жиноятчиларнинг жавобгарликка тортилаётганлиги нуқтан назаридан ҳам баҳо бериш лозим.

Республикаимизда олиб борилаётган иқтисодий ислохотларга энг катта тўсиқ бўлган бу турдаги жиноятларнинг мумкин қадар тезроқ олдини олиш чораларини кўриш зарурлиги ҳақидаги фикрингизга қўшиламан.

Ўзбекистон Республикаси прокуратураси томонидан бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан ҳамкорликда бу йўналишда бир қатор амалий тадбирлар ишлаб чиқилди. Ёнг муҳим, белгиланган тадбирлар қозғода қолиб кетаётгани йўқ. Уларни амалга оширишга қатъий киришилган. Шулардан бири—мамлакатда қишлоқ ҳўжалиги ислохотларининг кечикишига сабаб бўлаётган агросаноат соҳасидаги қонун бузарликлари бартараф қилиш борасида амалга оширилаётган чоралардир.

Қишлоқ ҳўжалигида қонунчиликни таъминлашнинг долзарб вазифалари юзасидан Ўзбекистон Республикаси прокуратурасида 1997 йил 27 октябрда ўтказилган кенгайтирилган ҳайъат мажлисидан хабарингиз бор, албатта. Ана шу мажлис натижаларига кўра, бу борада биз амалга оширишимиз лозим бўлган конкрет тадбирлар ишлаб чиқилган эди. Шундан кейин прокуратура бошчилигида бир неча вилоятларда ўтказилган текширишлар мобайнида, қишлоқ ҳўжалиги соҳасида аниқланган қонунбузарликлари юзасидан кўплаб жиноят ишлари кўзга тилиди. Улар бўйича айбланганларнинг 203 нафари қишлоқ ҳўжалигининг турли соҳаларида ишлаган мансабдор шахслардир.

Таъкидламоқчиманки, иқтисодий жиноятлар асосан бу соҳанинг мансабдор шахслари бошчилигида содир қилинади. Биргина ўтган йилнинг ўзида 4 мингга яқин мансабдор шахс иқтисодий соҳадаги қонунбузарликлари учун жиноий жавобгарликка тортилди. Уларнинг ичида саноат ва савдо корхоналари, қишлоқ ҳўжалиги раҳбарлари, ҳокимият ходимлари бор.

Келгусида ҳам уларнинг иқтисодиёт соҳасидаги сунистемолчиликлари ва бошқа турдаги қонунбузарликлари давом этар экан, ҳуқуқ-тартибот идоралари томонидан бу шахсларга нисбатан янада қатъий, шафқатсиз чоралар кўрилади.

— Бўритош ака! Сизга суҳбатингиз учун миннатдорчилик билдириб, айтмоқчиманки, халқ прокуратурани ўзининг ҳуқуқий, қонуний ҳимоячиси, деб билади.

— Раҳмат. Бизнинг бугун сўйи ҳаракатимиз ҳам шунга қаратилган.

Қўрбон ЭШМАТОВ суҳбатлашди. «Халқ сўзи» газетасидан олинди.

Базар қатнасығына басқшына басқшы өтіп атырған бір дәуірде жеке исибилерменлик пенен шугылланыушылардың саны тез пөт пенен өсип бармақта.

Нөкис қалалық мәмлекетлик салық инспекциясы тәрәпинен 1997-жылы жеке исибилерменлик жұмысы менен шугылланыушы физикалық тәрәплер саны 1862 болып есаптан өтіп, қала аймағында хәр қыйлы тарауларда халыққа хызмет көрсетти. 1998-жылдың дәслепки еки айы ишинде жеке исибилерменлик пенен шугылланыушы физикалық тәрәплер саны 933 ке жеткен.

Хүкіметимиз тәрәпинен бул жеке исибилерменлик пенен шугылланыушылардың жұмыс барысын, олар тәрәпинен мәмлекетке төленетуғын салық хәм басқада төлемлердің өз уақтында төленуі, олардың миннет хәм хуқықларын белгилеп берип, белгилі тәртіпте жұмыс алып барыуға қаратылған бір қанша қарар хәм нызамлар жәрияланбақта.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң 1995-жыл 5-январь күнги «Жеке исибилерменликті күшейтү хәм оны қошаметлеу ҳақында», 1996-жыл 5-март «Базарлардың ислерин шөлкестиріу хәм халыққа хызмет көрсетіу сыпатын жақсылауға қосымша шара илажлары ҳақында» Перманы тийкарында шығарылған Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң №82—санлы қарары 1997-жыл 6-январь күнги Министрлер Кабинетиниң №3—санлы «Нақ пул эмиссиясын қысқартыу ҳақында»ғы қарарларының орынланыу барысы үстинен Нөкис қалалық прокуратурасы хызметкерлері улыўма бақлау тәртібинде қаламыздың сауда хәм хызмет көрсетіу орынларында болып системалы рәуиште тексеріулер өткерилмекте.

Жүргизилип атырған тексеріулер барысында қала аймағында жеке исибилерменлик пенен шугылланыушы пуқаралардың жоқарыдағы хуқиметимиз тәрәпинен шығарылып атырған қарарларының талапларын турпайы түрде бузып атырғанлықлары анықланды.

Айырым исибилермен пуқаралардың өз таңлаған бағыты бойынша сауатының, түсинигиниң едеде кем екенлигин билседе, түсинседе турпайы түрде нызам бузылуы жағдайларына жол қойғанының гүәсы болдық.

Сондай-ақ көпшилик орынларда хызметкерлер арнаулы кийим-кеншеклер, әспаб—үскенелерден улыўма пайдаланбағаны, сауда яки хызмет көрсетіу орнының санитариялық талапларға жууап бермейтуғынлығы анықланды.

Хәр күнги нақ дәрәматтың банкке түсирилиуін қадағалаушы касса аппаратларының усы дәуирге дейин орнатылмағанлығы, бар болса да қолланылмай атырғанлығы, касса китапшасына да белгилі уақытлардан берли есапласулар жүргизилмегенлиги ашынарлы жағдай. Сауда ислеу ушың белгилі орынлардан берилетуғын гүәалық қағазларының болмауы, салық хәм басқа да төлемлердің өз уақтында төленбеуі, сауда орны та-

залығының бузылуы, сатылуға, шығарылған затлардың баҳасын көрсететуғын белгилердің қойылмағанлығы, сауда этикасының бузылуы нызам талабына бойынбағанлықтан дәрек береді.

Биз жеке исибилерменлик жұмысы менен шугылланыушы пуқаралардың жоқарыда көрсетилген қәте-кемшиликлер хәм нызам бузылуы талапларына жол қойылуының алдын алыу мақсетинде кең түрде түсиник беріуді мақул деп таптық.

Салық хәм төлем тәртібин бекемлеу, исибилерменлик пенен шугылланыушыларды есапқа алыу хәм оларды салыққа тартыуды жолға қойу, салық төлеми-нен бас тартыудың алдын алыу, салықлардың түсирилиуін қатаң қадағалау мақсетинде 1997-жылы 23-октябрде Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң «Исибилерменлик жұмысы менен шугылланыушы физикалық тәрәплерден салық хәм басқада жыйымларды өндириуді тәртіпке салыу ҳақында» қарары жәрияланған еди.

Бунда товарлар сатыу хәм хызмет көрсетіу арқалы физикалық тәрәплерден келип түскен дәрәматлар касса

3. Киоск, лоток, автолавкаларда сауда ислеу;

4. Область орайынан шет жерлерде сауда ислеу;

5. Самолет, поездларда сауда ислеу (вагон, ресторан);

6. Халыққа хызмет көрсетіу көрханаларында.

7. Өзбекстан Республикасы Финанс нистрлиги тәрәпинен тастыйықланған талон хәм квитанция кесіу жоллары менен ислеушілер.

Усы жоқарыда көрсетилген сауда хәм хызмет көрсетіу орынларынан басқа орынларда кассалық қадағалау машинасы қолланылуы шәрт.

Тексеріу барысында пайтахтымыздағы айрым исибилерменлердің хәм сауда хызметкерлериниң сауда хәм хызмет көрсетіу тәртібин бузғанлығы көринди.

Атап айтқанда Нөкис қалалық «Орайлық базар» ишинде жайласқан «Гүлпаршын» жеке меншик асханасының баслығы Н. Хожамуратов 1998-жыл ушың Нөкис қалалық салық инспекциясы тәрәпинен берилетуғын физикалық тәрәплерди исибилермен сыпатында дизимнен өткеріу гүәалығын алмаған хәм гүәалық алыудан бас тартқан. Усы асханада

Клавдия басшылығындағы «Кук-су» асханасы көзден өткерилип қадағалау кассалық машинасы қойылмаған, хәр күни дүзиліуін шәрт болған меню хәм акт калькуляция дүзилмегенлиги, 1998-жылы ушың физикалық тәрәплерди исибилермен сыпатында дизимнен өткеріу гүәалығының болмауы хәм касса дәптершесин 16-январдан баслап толтырмай сауда исленгени анықланып бул бойынша Өзбекстан Республикасы Хәкимшилик Жууапкершилик Ҳақында Кодексиниң тийисли статьялары менен хәкимшилик өндирис қозғатылып Нөкис қаласы судына жиберилди.

Нөкис қалалық Мәмлекетлик салық инспекциясы, Қарақалпақстан Республикасы Стандартластыру, сертификация хәм метрология орайы хәм қалалық санитария—эпидемиологиялық станциясы қөнийгелери менен бирликте нызам талапларының орынланыуы жағдайы бойынша тексерилгенде усы асханада ислеуши Р. Өтемуратова, Б. Калешова, З. Алланиязовалар асханада арнаулы кийимлерсиз ис алып барғаны, санитариялық көриктен өтпегенлиги мәлим болды.

Асхана үскенелери өз түрлерине қарап қолланылмаған, қазан-табақ жууы қағыйдалары сақланбаған, улыўма санитариялық жақтан қанаатландырарсыз дәрежеде болған.

Прокуратура хызметкерлериниң нызамлы талабына бойынбастан тексеріу пайытында тийисли хужжетлерди көрсетіуден бас тартып қарсылық көрсеткени ушың Хәкимшилик Кодексиниң 197 статьясы менен жазаланды.

Соның менен қатар өз үйи жағдайында таярланған үш банка томат өними, еки банка дузланған қыяр өними хәм көп муғдардағы музқаймақлар саудада турғанлығы анықланып тийисли дәрежеде ескертиулер менен бирге жазаларын да алды.

Мине усы жоқарыда көрсетилген қәте-кемшиликлер, нызам талапларына бойынбай өз бетинше ис алып барыудың алдын-алыу бойынша қатаң қадағалау еле де дауам етеди.

Сонлықтан хәр бир исибилермен өз хуқық хәм уазыйпаларын сақласа, нызам алдында хәр тәрәплеме унамлы ис алып барса, сауда хәм хызмет орнының заман талабына сай дәрежеде болыуына толық үлесин қосқан болыуы сөзсиз. Тийисли мәкеме, шөлкемлер усы жағдайларды өз уақтында бақлаудан өткерсе нызам бузылуы жағдайларының алды алынған болар еди.

Т. ИБРАИМОВ.

Нөкис қалалық прокурорының аға жәрдемшиси.

М. САДЫКОВ.

Нөкис қалалық МСИ ның тәбият ресурсларынан пайдаланғаны ушың салық өндириу бөлими баслығы.

НЫЗАМ ОРЫНЛАНЫУЫ МЕНЕН КҮШЛИ

ИСБИЛЕРМЕН ОЗ ИСИНЕ ПУХТА БОЛСА...

дәптершесине кирис қылынбастан сауда ислегени ушың оларға салық уйымлары тәрәпинен ең аз ис қақының 10 еселенген, ал бул жағдай қайталанғанда 50 еселенген муғдарында финанс жазалары қолланылады деп көрсетилген.

Турақлы сауда тармақлары арқалы сауда ислеуши тәрәплер қадағалау касса аппаратынан пайдаланыуы хәм хәр күнги нақ пайданы банкке түсириуін тийис. Бул арқалы олар банктеги жеке есап бетинен тапсырылған дәрәмат муғдарында қаржыларын алыуына болады.

Егер юридикалық тәрәп болып дүзилместен исибилерменлик жұмысы менен шугылланса, салық уйымларында есаптан өтиуден бас тартса оларға ең аз хызмет қақының 5 есеси муғдарында жәрийма салынады.

Физикалық тәрәплерди исибилермен сыпатында дизимнен өткеріу ҳақында гүәалық (патент) басқа биреуге берилсе ямаса басқа биреудің гүәалығы менен исибилерменлик жұмысын әмелге асырса дизимнен өткеріу гүәалығы қайтаралынады хәм хәкимшилик жууапкершилик шарасы қолланылады—деп көрсетилген.

Қадағалау касса аппаратларысыз сауда ислеу төмендегі сауда хәм хызмет көрсетіу орынларында рухсат етиледі.

1. Жайма усылында сауда ислеушілер;
2. Жәрдемши хожалығын хәм өз меншигиндеги жерлеринен өндирилген өнімлерин сатқанда;

ашық саудада турған қоңсы республикаларда хәм өзимизде исленген спиртли ишмилердің мууапылық сертификаты болмаған хәм темекі өнімлері акциз маркаларсыз сатылып атырғанлығы анықланды. Асханада кассалық қадағалау аппаратының орнатылмауына байланысы Н. Хожамуратов қарсысына Өзбекстан Республикасы Хәкимшилик Жууапкершилик Ҳақында Кодексиниң 176-статья 2-бөлими, 166—статья 1—бөлими, 164—статья 1—бөлими хәм 175—статья 3—бөлими менен хәкимшилик өндирис қозғатылып, тийисли шешим қабыл етилиуі ушың Нөкис қалалық судына жиберилип 9 мың сұмлық арақ конфискация етилип мәмлекет пайдасына өндирилди хәм 11 мың сұм муғдарында жәрийма салынды. Сондай-ақ тексеріу барысында асхана ишинде ауқат қалдықтары сыртқа шығарылып тасланбағаны, азық-ауқат ыдыслары жууылмағаны, санитариялық талапларға жууап бермейтуғынлығы мәлим болып асхана баслығы қарсысына хәкимшилик ис қозғатылып тийисли шешим қабыл етиуі ушың Нөкис қалалық санитария—эпидемиологиялық станциясына жиберилди хәм 750 сұм муғдарында жәрийма салынды.

Усы асханада ислеуши А. Исметуллаеваның санитариялық көриктен өткен дәптершесиниң болмауына байланысы алдын-ала ескертиу жәрияланды.

Сондай-ақ Нөкис қаласы Ернарз Алақөз көшесинде жайласқан пуқара Кан

Келешегимиз болған жас өспиримлерди хәр тәрәплеме сауатлы, тәрбиялы етип өсириу хәм мемиздің әдиули уазыйпамыз—дейди Нөкис қалалық ИИБ жас өспиримлер менен ислесіу инспекциясы хызметкери У. Жайманова.

«АДАМ ҲАМ НЫЗАМ» ШӨЛКЕМЛЕСТИРИУШИЛЕР; Қарақалпақстан Республикасы Прокуратурасы, Әдмлик Министрлиги хәм Ишки ислер Министрлиги.

Газета А-3 формасында нұсқасы 14939 461 буйырға менен басылды. Газета айына 3 мәртебе шығады. Дизимге алынғанлығы тууралы гүәалық №579.

СПОРТ ЖАҢАЛЫҚЛАРЫ

«Динамо» спорт жәмийетиниң тәрбияланыушылары өткен жылы теннис бойынша өткерилген республикалық жарыслардың жеңимпазы болған еди. Тренери Мамыт Каримов болған жас өспиримлер С. Қутыбаев хәм Т. Нуратдиновлар жақында жаңа жетискенликлерге еристи. Ташкент қаласында жас өспиримлер арасында теннис бойынша өткерилген зоналық бириншиликте (Қарақалпақстан Республикасы хәм 5 ұялаят командалары арасында) 1980—1983-жыллары тууылған жас өспиримлер арасында С. Қутыбаев, 1984—1985-жыллары тууылған жас өспиримлер арасында Т. Нуратдинов екінши сыйлықлы орынды ийеледи хәм финаллық ойынға жоллама алды.

* * *

Жақында ҚР ИИМ бөлимилериниң командалары арасында волейбол бойынша бириншилик болып өтті.

Жарыста 1—орынды жынаят қыдыруы басқармасының командасы.

2—орынды Хожалық, байланыс бөлиминиң командасы.

3—орынды Коррупция, рэкети, терроризмге қарсы гүресіу басқармасы.

криминалистика бөлими хызметкерлериниң командалары ийеледи.

Жарыста ойыншылардан милиция полковниги Ж. Ещанов, О. Ниязкулов, милиция майоры У. Гайнутдинов, милиция капитаны Э. Рамакаев, милиция лейтенанты К. Сарыбаев, Г. Сейтназаров, милиция сержанты З. Зайытов, Б. Оразбаевлар ең жақсы ойыншылар екенин көрсетти.

Ж. ӨТЕНИЯЗОВ.

Бас редактор

Роза КӨБЕЙСИНОВА

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:

Парахат АЙТНИЯЗОВ, Жаңабай САДЫКОВ, Азат НУРЖАНОВ, Бахмурат СЕЙТМУРАТОВ, Батыр МАТМУРАТОВ, Фархад НИЗАМОВ, Қудайберген НИЯЗЫМБЕТОВ, Жаңабай ШЫЛМАНОВ, Замира ШАМУРАТОВА, Хәкимбай ХАЛИМОВ.

ЕСКЕ АЛАМЫЗ

ЕЛИҢ СЕНИ ЕСКЕ АЛАДЫ

Хәм мемизге қадирдан болған мархұм ағамыз Қурбанбаев Турсынбайдың 50 жасқа толған күнине ядығарлық

Жаңа қырық сегизди толтырған ағам, Сен кетип, бозлады кейинде балаң, Сенсиз тар болғандай мына кең жөхән, Илөж қанша, өмир өтіп барады.

Сиз жоқсыз атыңыз лекин, Жүрегимиз төринде сақланар хәр күн. Сени ұмытпайды досларың, халқың, Изинде ул-қызың өсип барады.

Ул-қызларың болсын мұдамы аман, Қудайым сақлағай ислерден жаман, Барлығы, барлығы ұмыт болады, Ержетип үлкейсе Исламжан балаң,

Жигит едің ел-журтыңа пидайы, Халқың ушың күйіп-жандың удайы, Жатқан жерің жайлы болсын илайым, Бүгін едің сени еске алады.

Гүлназ МУСАЕВА.

Мәнан жайымыз; Инд: 742000. Нөкис қаласы
Гөресизлик көпеси №44 жай.
телефон; редактор; 4—47—59.

Басыуға рухсат етилген уақты 15.00
Индекси пуқаралар ушың —321, көрханалар ушың—322.